

Boekverslag **Publieke Werken** (Thomas Rosenboom)

Wouter van Erve (4 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

Primaire gegevens

Auteur	Thomas Rosenboom
Titel	Publieke werken
Ondertitel	–
Verschenen in	1999, uitgeverij Querido, Amsterdam
Aantal bladzijden	488
Leestijd	8 uur
Uitgelezen op	11 februari 2001

Motivering keuze

De keuze voor dit boek was een gemakkelijke. Ik heb dit boek namelijk voor mijn verjaardag gekregen, nadat ik het er het een en ander over gehoord had in de media en ik had besloten dat ik dit boek absoluut móest hebben. Mij leek dit een goede titel voor mijn leesverslag: het is een literair werk, en bovendien ook vrij recent. Daarbij speelt het zich ook nog eens in het verleden af – het is een historische roman – iets wat ik altijd zeer in een boek kan waarderen.

Verwachtingen vooraf

De titel vertelt slechts weinig over de inhoud van het boek, ik kon me er aan het begin nauwelijks iets bij voorstellen. Dit veranderde wel wat toen ik de tekst op de achterflap van het boek las, maar het was voor mij nog steeds niet helemaal duidelijk waar het boek over zou gaan. Wel wist ik dat het zich in de late 19de eeuw in Amsterdam en Drenthe zou gaan afspelen.

Reactie achteraf

Een heel erg leuk, onderhoudend en ontroerend boek! De hoofdpersonen – twee door hun handelen zeer vermakelijke personen – zijn zeer karakteristiek, en zitten vol diepte. Deze twee hoofdpersonen zijn bijzonder sterk uitgewerkt.

Het boek is heel bijzonder, het gaat over de levens van twee mannen die in eerste instantie niets met elkaar te maken lijken te hebben, maar waarvan de levenspaden elkaar later toch kruisen, en op een heel bijzondere manier nog ook.

Ook de vertelwijze is heel leuk: hoofdstukken gaan afwisselend over de ene en over de andere man, waardoor je goed ziet hoe de twee mannen langzaam aan bij elkaar komen en hoe Rosenboom twee op het eerste gezicht separate verhaallijnen op ingenieuze wijze tot elkaar laat komen.

Boekverslag Publieke Werken (Thomas Rosenboom)

Wouter van Erve (4 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

Korte samenvatting

Het verhaal speelt in 1888 en de hoofdpersonen zijn twee neven. De een, Walter Vedder, woont als vioolbouwer in een pand op het Damrak tegenover het Centraal Station. De ander, Anijs genaamd, is apotheker te Hoogeveen. Hun levens raken met elkaar verknoot als Anijs een viool krijgt aangeboden van joodse turfstekers. Deze turfstekers leven onder erbarmelijke omstandigheden in het veen en al spoedig trekt Anijs zich hun lot aan. Hij geeft de viool in bewaring bij zijn neef in Amsterdam, en ook die raakt voor het idee gewonnen dat de turfstekers door middel van emigratie naar Amerika recht hebben op een beter leven.

Om de bootreis naar Amerika te kunnen financieren, is een bedrag van vijftigduizend gulden nodig. Vedder denkt dit geld te kunnen bemachtigen door de verkoop van zijn huis. Hij heeft namelijk het geluk dat zijn huis precies staat op de plaats waar het nieuwe Victoriahotel gebouwd gaat worden. De aannemer heeft hem en zijn buurman, van wie Vedder een volmacht heeft om te onderhandelen, vijftwintig duizend gulden geboden — op zichzelf al een fortuin — maar Vedder heeft, ervan uitgaande dat de bouwers niet om hem heen kunnen, vijftigduizend gulden gevraagd. Het is een kwestie van hard blijven, niet alleen voor hemzelf maar ook voor de goede zaak. Heus, die vijftig duizend zal op tafel komen. Denkt hij.

Zo blijft Vedder koppig. Niet toegeven is zijn strategie. Maar dan gebeurt het. De architect van het nieuwe hotel bouwt inderdaad om het huisje van Vedder en zijn buurman heen. (De personages en het verhaal zijn verzonnen, maar de huisjes en het Victoria Hotel zijn echt. Het resultaat kan men nog altijd zien op het Damrak, WvE). De hele verkoop gaat niet door, geen vijftig duizend gulden, zelfs geen vijftwintig of vijftien. Het onheil ontvouwt zich, want de turfstekers zijn al op weg naar Amsterdam, waar hun boot ligt te wachten aan het IJ.

Parallel aan de geschiedenis van Vedder loopt het verhaal van Chris Anijs, een apotheker uit Hoogeveen.

Anijs is een zeer maatschappelijk actief man. Hij vindt, net als Vedder, dat hij onmisbaar is, en doet alles om dat de gemeenschap, de turfstekers in het nabijgelegen gehucht Elim, te laten merken. Hij speelt onbevoegd voor dokter, - wat hem door de burgemeester en de echte dokter niet in dank wordt afgenomen - organiseert theaterfestivals, feesten, kortom: hij is zeer bewogen.

Samen met Vedder, zijn neef, verzint hij een plan om de arme turfstekers te laten emigreren naar Amerika. Dat zou betaald moeten worden van de opbrengst van de verkoop van het huis van Vedder. Maar omdat Vedder zijn huis niet kwijtraakt, kan er ook niet betaald worden. Vedder verdrinkt in de rekeningen en sterft als een - letterlijk, want hij valt achteruit door een etalageruit en breekt zijn nek - gebroken man.

Verdieping

Tijd en ruimte

Het verhaal speelt zich af in de late 19de eeuw, zo rond het jaar 1888. Het is de tijd van de emigratie en de voorspoed in Amsterdam, en een tijd van veel technologische ontwikkelingen en vernieuwingen.

De plaatsen waar het verhaal zich afspeelt zijn Amsterdam en Hoogeveen, de woonplaatsen van respectievelijk Vedder en Anijs.

Boekverslag Publieke Werken (Thomas Rosenboom)

Wouter van Erve (4 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

Opdracht 12

Waarom zou dit verhaal zich wel of niet in een andere tijd kunnen afspelen?

Dit verhaal zou zich niet in een andere tijd kunnen afspelen, omdat veel van de gebeurtenissen erg karakteristiek zijn voor de tijd. De emigratie naar de Verenigde Staten is daar een goed voorbeeld van. Ook het turfsteken en wonen op het veen zou zich niet meer in deze tijd kunnen afspelen, maar ook niet eerder. Het is een verhaal dat perfect past bij deze tijd, en absoluut niet bij enig andere periode uit de geschiedenis, daar zijn de gebeurtenissen veel te karakteristiek voor.

Als het verhaal zich met dezelfde gebeurtenissen in een andere tijd had afgespeeld, was het een heel raar, kitscherig verhaal geweest. Het was dan heel dwangmatig overgekomen, alsof de schrijver dan per se iets uit het verleden in zijn verhaal had móeten verwerken.

De verteller

Het verhaal wordt in dit boek door de schrijver verteld vanuit een hij-perspectief, een personale verteller. Men volgt het verhaal vanuit het perspectief van Vedder en Anijs.

Spanning

Door het gebruik van een personale verteller weet de schrijver – in een boek dat toch ècht geen detectiveverhaal is – toch een zekere mate van spanning op te bouwen. Doordat steeds van persoon, en dus van verhaallijn, gewisseld wordt, weet de lezer steeds net iets meer dan de hoofdpersonen, en kan deze zich dus behoorlijk ‘gefrustreerd’ voelen, omdat de persoon iets doet, waarvan de lezer al weet dat hij het niet moet doen. Dat is bijvoorbeeld te merken bij de emigratie naar Amerika: de lezer weet al dat Vedder het geld niet heeft, maar er wordt toch verder gegaan met de emigratie.

Thema en motieven

Opdracht 27

Informatie zoeken over thema en motieven in secundaire literatuur en er je eigen conclusies aan toevoegen.

Thema van dit verhaal is voor mij het ouder worden en de onmacht van de hoofdpersonen. Zo voelen de hoofdpersonen zich namelijk: ze kunnen niet meer meekomen in de veranderende maatschappij, het gaat allemaal te snel voor ze; het wordt allemaal teveel. Ze willen wel hun sporen achterlaten in de wereld, ze willen niet onopgemerkt aan de wereld voorbijgaan. Dat is volgens mij de essentie van dit verhaal. Vedder en Anijs baden in het schijnsel van hun eigen illusies, maar zien de wereld niet zoals hij ècht is, een wereld waar zij minder belangrijk zijn dan ze kunnen verdragen.

Motieven zijn er veel in dit verhaal. Zo komt steeds weer het bombastische taalgebruik van beide heren naar voren. Hiermee willen ze zich groter, intellectueler voordoen dan ze werkelijk zijn. Ook zijn beide hoofdpersonen buitengewoon gefixeerd op het begrip locatie, dat komt in hun doen en laten overal terug, maar vooral bij Vedder. Een mogelijk ander motief is, alweer, het iets voor de maatschappij willen betekenen. Vedder ziet het bijvoorbeeld

Boekverslag Publieke Werken (Thomas Rosenboom)

Wouter van Erve (4 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

als zijn plicht een weesjongen te verzorgen, waar Anijs zich zelf tot doel stelt de levens van een groep turfstekers te verbeteren. Overal in het boek komt die drang tot profileren opduiken. Het leven van de hoofdpersonen is er compleet door beheerst.

Op zich is het iets willen betekenen voor de maatschappij natuurlijk absoluut niet verkeerd. Wat het hier vervelend maakt, en vaak zelfs lachwekkend, is de gedachte van de hoofdpersonen dat ze hun goede daden aan iedereen moeten vertellen die het maar wil horen. Of niet wil horen, dat maakt ze helemaal niets uit...

Personages

De twee belangrijkste personages in het verhaal zijn natuurlijk de heren Vedder en Anijs. Twee heren die beide vinden dat zij onmisbaar zijn voor hun omgeving, en dat duidelijk laten merken. Beiden kunnen het, zoals al eerder gezegd, niet verdragen dat ze eigenlijk niet belangrijk zijn, maar beiden willen het niet geloven, en gaan op dezelfde, bijna aristocratische, voet verder.

Christof Anijs is een man van ongeveer 60 jaar, en is apotheker in Hoogeveen. Samen met zijn collega, dokter Amshoff, draagt hij zorg voor de gezondheidszorg in het plaatsje. En hoewel Amshoff een universitaire graad in de medicijnen bezit, rust het zwaartepunt van de gezondheidszorg in Hoogeveen niet bij hem, maar bij zijn ongediplomeerde collega Anijs. Dat leverde wel eens conflicten op.

Anijs heeft een bijzonder karakter. Net als zijn neef Vedder kan hij het niet verdragen onbelangrijk te zijn. Hij doet er dan ook alles aan om zich te profileren binnen de Hoogeveense maatschappij. Hij organiseert feesten, culturele avonden en is voorzitter van allerlei verenigingen. Hij doorspekt zijn taal met Latijn, en gebruikt bij goedkeuring altijd het stopwoordje 'bene, bene'. Dat alles om maar zo belangrijk en ontwikkeld mogelijk te lijken.

De apotheker is wel een buitengewoon vriendelijk man. Hij doet veel voor arme mensen, hij staat in wezen altijd voor ze klaar. Daarin gaat hij wel eens te ver: hij speelt zelfs voor dokter, ten nadele van zijn collega Amshoff.

Walter Vedder is de neef van Anijs, en is vioolbouwer aan de Prins Hendrikkade (Texelschekaai) in Amsterdam. Vedder was niet altijd vioolbouwer geweest. Toen hij nog getrouwd was, maakte hij kasten, maar toen zijn huwelijk kinderloos bleef en zijn vrouw hem verliet werd hij daardoor als het ware gestimuleerd om op zoek te gaan naar het hogere: hij richtte zijn handwerk voortaan op de violen. Vedder heeft een buitengewone interesse voor de publieke zaak, en bekritiseert die dan ook uitgebreid op de opiniepagina's van de kranten, onder het pseudoniem Veritas. Qua karakter lijkt Vedder heel sterk op zijn neef: ook hij wil laten zien wie hij is, ook hij geeft er in grote mate om hoe mensen over hem denken. Hij probeert zich te mengen onder mensen van hoog aanzien, zoals andere pseudonimisten of beroemde vioolspelers. Ook de menselijke kant zit er bij Vedder goed in: om zijn betrokkenheid bij de maatschappij te illustreren, heeft hij de zorg voor een weesjongen op zich genomen.

Boekverslag Publieke Werken (Thomas Rosenboom)

Wouter van Erve (4 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

Titel, ondertitel en motto

De titel van dit boek kan op twee manieren worden uitgelegd. De eerste manier is met de fixatie van vooral Vedder op publieke werken van de stad Amsterdam, het door hem zo geliefde onderwerp om over te schrijven op opiniepagina's.

De titel zou echter ook verklaard kunnen worden met de maatschappelijke beweging van de tweede hoofdpersoon. Hij doet veel voor het 'volk', het publiek. Zijn acties zijn in wezen ook publieke werken. Ondertitel en motto heeft het boek niet.

Relaties

De auteur heeft volgens eigen zeggen geprobeerd het boek zo weinig mogelijk autobiografisch te maken. Er is dus geen sprake van een relatie tussen tekst en het leven van de auteur. Wel een raakvlak is de voorkeur van Rosenboom om te schrijven over historische aangelegenheden: zijn afstudeerscriptie ging over Johannes Kinker, en later gebruikte hij de Verlichting als achtergrond voor zijn roman Gewassen vlees.

Aangezien het boek een historische roman is, is er geen relatie tussen tekst en context. De tijd waarin Rosenboom leeft, heeft niets te maken met de tijd van Vedder en Anijs.

Soort tekst

Dit boek is een historische roman, vanwege het feit dat het verhaal zich in het verleden afspeelt. Ook worden er de lotgevallen van de hoofdpersonen in verteld, en karakters nader uitgewerkt. Daarom is dit boek een historische roman.

Boekverslag Publieke Werken (Thomas Rosenboom)

Wouter van Erve (4 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

Evaluatie

Recensies

	Recensie afkomstig uit: <i>HP/De Tijd</i> , 21 november 1999	Recensie afkomstig uit: <i>De Volkskrant</i> , 12 november 1999
<i>Structurele argumenten</i>	“...een messcherp gevoel om snel tot de kern van de zaak te komen heeft Rosenboom niet. Voordat je echt in de gaten hebt waar het verhaal over gaat, zijn er al zo’n 150 pagina’s voorbij...” “...het slot is een anti-climax...”	“...evenwichtigheid...” ...het grootste deel van Publieke werken bestaat uit voorbereidende hoofdstukken...” “...de afloop is van aanvang al gegeven...”
<i>Realistische argumenten</i>	–	
<i>Vernieuwingsargumenten</i>	–	
<i>Morele argumenten</i>	–	
<i>Emotivistische argumenten</i>	“...de spanning is te snijden...” “...eigenlijk wil je alleen maar weten hoe slecht het verhaal afloopt...”	“...gezichts- en humorloze tegenspelers...” “Publieke werken is, achter het mombakkes van een bedaagd verhaal uit vroeger tijd, een uiterst eigentijdse tendensroman.”
<i>Intentionele argumenten</i>	–	
<i>Stilistische argumenten</i>	“...Rosenboom is hier als verteller op zijn best...” “...het einde lijkt in tegenspraak met de opbouw van het boek, want iedere verhaallijn lijkt te zijn toegesneden op een onafwendbaar drama...” “...Rosenboom is afstandelijker, minder gedreven dan W.F. Hermans...”	“...Rosenboom gaat zich minder te buiten dan in de exuberante voorganger Gewassen vlees...” “...buitenissig...”
<i>Eindoordeel</i>	««««	«««««

Boekverslag Publieke Werken (Thomas Rosenboom)

Wouter van Erve (4 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

Persoonlijke beoordeling

Zelf vind ik Publieke werken een heel erg mooi boek. Het is goed geschreven, en bevat leuke en soms grappige details over de tijd waarin het verhaal zich afspeelt. Het onderwerp was heel origineel, zo origineel zelfs, dat er bijna geen sprake is van een onderwerp. Het is echt een verhaal geworden, een verhaal over een periode uit het leven van twee mensen.

De gebeurtenissen in het boek waren zeer divers, en traden erg op de voorgrond. Meestal waren de gebeurtenissen lachwekkend, soms ontroerend. Het handelen van de personen in het boek was dermate onconventioneel, dat het al snel op de lachspieren werkte. De pogingen van Anijs en Vedder om toch maar vooral als belangrijke mensen gezien te worden, werkten daarom vaak averechts. Het waren meestal ook niet erg geloofwaardige gebeurtenissen; ik kan me namelijk geen enkele persoon voorstellen, die zich zo uitslooft als de heer Vedder of Anijs. Het einde van het boek vond ik vreemd. Het kwam op mij niet bevredigend over. Dat komt denk ik omdat de schrijver het verhaal naar een slechte afloop aan het toewerken is, iets wat uit alles blijkt. En als het boek dan uiteindelijk toch nog met een 'en-ze-leefden-nog-lang-en-gelukkig-einde' komt, ervaar je dat als erg onbevredigend, als 'onaf'. Alsof de schrijver zèlf moeite had er en goed einde aan te breien.

De personen vond ik werkelijk geweldig. Hun handelswijzen was af en toe ontzettend lachwekkend, terwijl dat totaal niet de bedoeling was. Het was niet grappig om grappig te zijn, het waren ogenschijnlijk gewone gebeurtenissen, maar de personen handelden op een zodanige manier, dat je gewoon niet anders kòn, dan in lachen uit te barsten.

Mede door hun af en toe vreemde handelen, kwamen de hoofdpersonen over als èchte mensen. Ieder mens doet wel eens iets vreemds, of doet wel eens iets helemaal verkeerd. Dat deden deze (hoofd-)personen ook, en dat maakte het verhaal heel levensecht. Voor díe tijd dan, want personen in het heden zie ik nog niet zo snel zo handelen. Ze zijn niet te plaatsen in het huidige tijdsbeeld.

Ik zou niks aan de personen willen veranderen. Niet door de schrijver, en niet door mezelf. Ieder mens heeft zijn eigenaardigheden, en wil een boek geloofwaardig zijn, dan is dat in een boek ook zo. In het echt kun je ook niet aan mensen sleutelen. Dat wil niet zeggen dat ik het altijd met de personen eens was: ze schoten namelijk nogal eens door in hun medemenselijkheid en zorgzaamheid. Het was af en toe net iets té. Ze hadden wel iets minder 'breed uitgemeten' mogen zijn.

De opbouw van het verhaal kon mijn waardering niet echt krijgen. Ten eerste de aanloop. Die vond en vind ik veel te lang. Het duurt ruim 150 pagina's voordat het verhaal echt begint. Niet dat die eerste 150 pagina's saai zijn, zeker niet, maar het duurt gewoon allemaal een beetje te lang. Die aanloop is niet noodzakelijk, het maakt het verhaal alleen maar lastiger om te lezen.

Pas over de helft van het boek begint het verhaal echt te lopen, en wordt er ook een zekere mate van spanning opgebouwd. Dán wordt het leuk! Het verhaal begint dan echt leuk te worden, en je wordt heel benieuwd naar het einde. Een einde dat, als je er eenmaal bent – 488 pagina's zijn er nog steeds heel veel – blijkt dat het eigenlijk geen einde is. Het houdt niet op. Want het hele boek door wordt de verwachting gewekt dat het verhaal slecht zal aflopen, en dan krijg je ineens zoiets. En ze leefden nog lang en gelukkig... dat wil ik helemaal niet! Ik wil dat het eindigt, en wel voorgoed!

Boekverslag Publieke Werken (Thomas Rosenboom)

Wouter van Erve (4 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

Het taalgebruik van de schrijver was niet buitengewoon makkelijk of moeilijk. Het was gewoon op het niveau dat je van zo'n boek mag verwachten. Er werden woorden van die tijd in verwerkt, dat was wel speciaal, en leuk om te lezen dat de schrijver ook in zijn taalgebruik denkt aan de tijd waarin het verhaal zich afspeelt. De dialogen waren duidelijk.

Of ik nog bijzondere fragmenten wil onthouden? Vast wel, maar ik weet ze zo niet meer uit mijn hoofd. De hoofdpersonen hebben zo veel bijzonder vreemde dingen gezegd, gebruikten af en toe zúlke vreemde formuleringen, dat ik het boek nóg een keer zou moeten lezen om die allemaal op te kunnen schrijven.

Al met al vond ik Publieke werken een zeer geslaagd boek. Ik kan het iedereen van harte aanraden, het is echt een heel goed boek.